Κάνοντας recap τη συλλογική εμπειρία: το βίωμα και η αγωνία της πολιτικοποίησης του

Στο 2ο επεισόδιο του 4ου κύκλου της τηλεοπτικής σειράς (Τίτλος επεισοδίου: “The Homeliest little horse”, Atlanta, FX Network, 2016-2022) Άτλαντα ο Έρν (Ντόναλντ Γκλόβερ), ο οποίος έχει οδηγηθεί σχεδόν ακουσίως στη ψυχοθεραπεία για να διερευνήσει αν ένα αυτοάνοσο σύνδρομο που τον ταλαιπωρεί έχει ψυχολογική προέλευση, αφηγείται στον ψυχοθεραπευτή του ένα περιστατικό που συνέβη όταν ήταν ακόμη φοιτητής στο Princeton. Το γεγονός που αφηγείται αφορά τη διάλυση της φιλίας του με μια συμφοιτήτρια του στο Πανεπιστήμιο, όταν αυτή με άδικο τρόπο τον κατήγγειλε ότι παραβίασε την πόρτα του δωματίου της. Λίγο μετά από αυτό το περιστατικό ο Ερν εγκατέλειψε τις σπουδές του. Η αφορμή για την οποία ανασύρθηκαν στη μνήμη του αυτά τα γεγονότα ήταν μία πρόσκληση που έλαβε από το Princeton για να λάβει ένα τιμητικό πτυχίο. Όπως καταλαβαίνουμε από την πορεία της εξομολόγησης η εμπειρία αυτή ήταν βαθύτατα τραυματική για τον Ερν, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην απόφαση του να εγκαταλείψει το πανεπιστήμιο ενώ η βαθιά εσωτερικευμένη αίσθηση κοινωνικής δυσφορίας και θυμού ταυτόχρονα λειτούργησε και ως κινητήριος μοχλός στην επαγγελματική του ζωή καθώς βάλθηκε όπως αναφέρει «να τους διαψεύσει όλους» (“prove everyone wrong”).

Οι σκηνές της ψυχοθεραπείας του Ερν παρεμβάλλονται στην αφήγηση μιας ιστορίας για μια μεσήλικη γυναίκα, τη Λίσα Μαν (Μπλουμ Μπρουκ) που εργάζεται ως συνοδός εδάφους σε αεροπορική εταιρία αλλά ταυτόχρονα επιθυμεί να κάνει καριέρα ως συγγραφέας παιδικής λογοτεχνίας. Η δεύτερη ιστορία εν προκειμένω δεν παρουσιάζεται εγκιβωτισμένη – δηλαδή δευτερεύουσα- αλλά εξελίσσεται με έναν σχεδόν ισότιμο τρόπο. Η μη γραμμική αφήγηση είναι δομικό χαρακτηριστικό των επεισοδίων της σειράς σχεδόν από τον πρώτο κύκλο της όπως και η εγκιβωτισμένη αφήγηση η οποία όμως στην προκειμένη περίπτωση δεν υλοποιείται. Στο εν λόγω επεισόδιο ωστόσο, οι δύο αφηγήσεις – η πρωτοπρόσωπη του Ερν και η αντικειμενική αφήγηση για την ιστορία της συνοδού εδάφους Λίσα Μαν καταλήγουν με έναν αναπάντεχο τρόπο να συνδέονται και να ανάγονται στο τραυματικό βίωμα του συστημικού ρατσισμού το οποίο ο Ερν έχει βιώσει στο σύνολο της ζωής του. Το συγκεκριμένο αφηγηματικά σύνθετο επεισόδιο δίνει ίσως μια πειστική πιο συνολική ερμηνεία της προέλευσης της λειτουργικής δυσθυμίας του Ερν, η οποία εκδηλώνεται περισσότερο στις προσωπικές του σχέσεις και όχι στις επαγγελματικές-. Εξάλλου, δομικό στοιχείο της βραβευμένης με 6 ΕΜΜΥ τηλεοπτικής σειράς είναι η ιστορικότητα του βιώματος του συστημικού ρατσισμού όπως αντανακλάται στις καθημερινές εμπειρίες αλλά και στις διαδρομές ζωής των τεσσάρων

πρωταγωνιστικών χαρακτήρων. Επιπλέον, αυτή η δομική δυσθυμία – που θα μπορούσε να ερμηνευθεί και ως δυσθυμία προς την τάξη ή ακόμη και τη φυλή σου- χαρακτηρίζει τον Γκλόβερ ως δημιουργό αλλά και ως πρόσωπο που αυτό-βιογραφείται και στη δημόσια σφαίρα. Στο άρθρο που δημοσιεύθηκε στο Vulture στις 16.10.2022 "Atlanta recap: Spite is a powerful thing", ο Ile-Ife Okanta αναφέρεται στην ανάρτηση που είχε κάνει ο Γκλόβερ στον λογαριασμό του στο Instagram μετά την αποχώρηση του από τη σειρά Community, όπου είχε φωτογραφίσει μια λίστα στην οποία κατέγραφε τις ανασφάλειες του και μεταξύ άλλων ανέφερε ότι «φοβάμαι ότι αρκετοί πιστεύουν ότι μισώ τη φυλή μου». Η δυσφορία για την ίδια την καταγωγή που καλλιεργεί ο συστημικός ρατσισμός είναι ίσως το κεντρικότερο στοιχείο της σειράς ζήτημα που ωστόσο φτάνει να θιγεί με πιο άμεσο τρόπο στον τελευταίο κύκλο της σειράς και ειδικότερα στο συγκεκριμένο επεισόδιο, στο επεισόδιο mockumentary "The Goof who sat by the door" (επεισόδιο 8 της 4ης σαιζόν) και στο τελευταίο επεισόδιο της σειράς "It was all a dream", στο οποίο πρωταγωνιστεί ο Ντάριους (Lakeith Stanfield), ο μέχρι τότε λιγότερο εξωλεκτικός χαρακτήρας της σειράς. Αξίζει να αναφερθεί ότι το τελευταίο επεισόδιο της σειράς έχει τον τίτλο "It was all a dream", που αναδεικνύει σε κεντρική αναφορά της σειράς τη ψυχανάλυση ως μεθοδολογία και ως αναπαράσταση. Με το τελευταίο επεισόδιο η σειρά αυτοπροσδιορίζεται ως ένα σύμπλεγμα φαντασίας και πραγματικότητας και μαζί ως μια αισθητική και πολιτική έκφραση του Αφροσουρεαλισμού.

Η σειρά αναπαράγει τις καθιερωμένες από τον κινηματογράφο ή τον κριτικό μαρξισμό αναπαραστάσεις της ψυχανάλυσης και της ψυχοθεραπείας, τη λειτουργία της και τον ρόλο των υποκειμένων σε αυτή, δηλαδή των θεραπευτών/τριών και των θεραπευόμενων. Ο Ερν αντιστέκεται σε αυτή που αναγνωρίζει ως συστημική λειτουργία της ψυχοθεραπείας μέσω της αυτοανάλυσης του αλλά την ίδια στιγμή παραδίδεται και σε αυτή όταν ξαπλώνει στο έδαφος και τελικά ομολογεί τις πιο μύχιες αγωνίες του στον ψυχοθεραπευτή του, οι οποίες αφορούν την ιστορικότητα της ταυτότητας του παρά την ατομική του εμπειρία. Από μία άλλη σκοπιά, το επεισόδιο αυτό αλλά τελικά και ίσως ολόκληρη η σειρά είναι μια έκφραση της ανερχόμενης και εξαιρετικά δημοφιλούς στις νεότερες γενιές λογοτεχνίας του ονομαζόμενου auto-fiction. Ο Εντουαρ Λουί, από την πρώτη του εμφάνιση στα ελληνικά με το *Να τελειώνουμε με τον Εντυ Μπεγκέλ* (Αντίποδες, 2018) έγινε ο πιο δημοφιλής εκπρόσωπος αυτού του λογοτεχνικού είδους για το ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό, εκφράζοντας σε μεγάλο βαθμό κοινωνικές και πολιτικές ανησυχίες της γενιάς που μεγάλωσε και ενηλικιώθηκε μέσα σε συνθήκες πολιτικής αποσταθεροποίησης, οικονομικής επισφάλειας και κοινωνικής κρίσης. Μια εξίσου επιδραστική περίπτωση αυτοβιογραφίας της πολιτικοποίησης μέσα από την εμπειρία είναι το βιβλίο του Nτ. Χάντερ *Chav: Αλληλεγγύη από τα υπόγεια (Chav. Solidarity)* (2022). Αντίστοιχα, το αφιέρωμα που έκανε το περιοδικό Yusra (τεύχος 14, 2022) στο ρεύμα του autofiction φωτίζει αρκετές όψεις αυτής της διαδικασίας, όμως αυτό που προσωπικά με ενδιαφέρει περισσότερο δεν είναι το auto-fiction καθαυτό – οπωσδήποτε το *Atlanta* αποτελεί μια μορφή αφροσουρεαλιστικού auto-fiction- αλλά η αναπαράσταση αυτού και οι ταυτότητες που συγκροτεί.

Δε χωρά αμφιβολία ότι ολοένα και αυξάνεται η ανάγκη για ψυχοθεραπεία μέσα σε συνθήκες διαρκούς και κλιμακούμενης κοινωνικής κρίσης, ενώ ταυτόχρονα για ορισμένα κοινωνικά στρώματα η

ψυχοθεραπεία έχει γίνει πιο προσβάσιμη από ό,τι ήταν σε προηγούμενες εποχές. Είναι δε τόσο διαδεδομένη σε ορισμένες κατηγορίες - που επιδρά στον τρόπο που οι άνθρωποι μιλούν για/και ερμηνεύουν τις εμπειρίες τους. Επιδρά ακόμη και στη γλώσσα και στο λεξιλόγιο που χρησιμοποιούν. Το γεγονός αυτό είναι εν μέρει θετικό, υπό την έννοια ότι μέσα από τις διαδικασίες της ψυχοθεραπείας καλλιεργείται μια διάθεση κριτικής, απολογισμού και απόδοσης μιας ιστορικής διάστασης σε κάθε εμπειρία. Επιπλέον, είναι χρήσιμο καθώς έχει καθιερώσει μια κριτική πρόσληψη των άλλοτε ισχυρών συμπεριφοριστικών επιστημολογιών της Σχολής του Σικάγο και της νεοφιλελεύθερης ιδεολογίας που διαπερνά ορισμένα από τα κυρίαρχα ψυχοθεραπευτικά εργαλεία (βλ. Εγχειρίδιο DSM).

Το κρίσιμο πρόβλημα που προκύπτει ωστόσο – κι εδώ αναρωτιέμαι αν τα ρεύματα του κριτικού μαρξισμού θα μπορούσαν να είχαν διατυπώσει με πιο εύληπτο και ανοιχτό τρόπο αυτή την εκδοχή κριτικής στη ψυχανάλυση – ότι συχνά η διαδικασία αυτή στρέφει τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτή σε μια εξατομίκευση της κάθε εμπειρίας που συζητιέται και αναλύεται. Εδώ επανέρχεται το ζήτημα της αυτοβιογραφίας και του τρόπου με τον οποίο αυτή καθιερώνεται να διαβάζεται. Οι προφανείς πολιτικές συνέπειες αυτής της λειτουργίας έχουν αναλυθεί και ερμηνευθεί από τον Φουκώ και στην *Ιστορία της Σεξουαλικότητας*. Υπάρχει ωστόσο μία ανάγκη να εξηγηθεί καλύτερα γιατί σε μία μετα-κευνσιανή κοινωνία σε καθεστώς διαρκούς κρίσης η εξομολογητικότητα εξακολουθεί να λειτουργεί ως μηχανισμός εκτόνωσης πέρα από το συλλογικό πλαίσιο. Και πράγματι, η διαδικασία αυτή σε κάποιες περιπτώσεις διαμορφώνει ένα πεδίο εξατομίκευσης και σχετικοποίησης των βιωμάτων και εν τέλει αλλοτρίωσης των δυνάμει ριζοσπαστικών υποκειμένων.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω η καινοτομία και μαζί συμβολή του Atlanta σε αυτή τη συζήτηση, είναι η επαναφορά μιας αναπαράστασης του βιώματος της ψυχοθεραπείας/ψυχανάλυσης – ας με συγχωρήσουν οι φίλοι/φίλες θεραπευτές/τριες για την για λόγους οικονομίας εκβιαστική συγχώνευση αυτών των μεθοδολογιών- ως μια διαδικασίας που διαμορφώνεται κοινωνικά όπως και οι ετερότητες και οι αντιφάσεις της ταυτότητας που είναι το αντικείμενο της.

Ορισμένες αναφορές

“Atlanta”, David Glover, Season 4, Ep. 2, 2022Scot Miller, *Afrosurreal Manifesto: Black is the new Black*, διαθέσιμο εδώ

Ile-ife Okantah, “Atlanta Recap: Spite is a powerful thing”, Vulture, Sept. 16, 2022

Ντ. Χάντερ, *Chav: Αλληλεγγύη από τα υπόγεια*, μτφρ: Μαγκουρίλου Έμιλυ, Μαμωλής Γιώργος, Πάνας Χρήστος, επιμ. Καψόπουλος Σ. Ιωάννης, Αθήνα: 2023

Εντουαρ Λουί, *Να τελειώνουμε με τον Έντυ Μπεγκέλ*, μτφρ: Μιχάλης Αρβανίτης, Αντίποδες: 2018.